

“SEKÜLER VE DİNSEL: AŞINAN SINIRLAR”

Nilüfer Göle, Çev: Erkan Ünal, Metis Yayınevi, ss. 176.

CENGİZ KANIK

ARŞ. GÖR., SIİRT ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ

Yaşamının uzun bir süresini Fransa’da geçiren Türkiye’nin uluslararası alanda ismi duyulan önemli bir sosyologlarından biri olan Nilüfer Göle’nin farklı zamanlarda yazmış olduğu makalelerin bir derlemesi olan ‘Seküler ve Dinsel: Aşınan Sınırlar’ adlı kitap, 2012 yılında Metis Yayınları tarafından yayınlanarak okuyucunun istifadesine sunulmuştur.

Kitap, yedi farklı makaleden oluşmaktadır. Göle’nin ‘Seküler-Dinsel Sınırlar: Benlik, Devlet ve Kamusal Alan’, adlı makalesinde birkaç noktaya değinmekte yarar var. Göle makalesinde iki türlü sekülerleşme pratiğine değinmektedir. Bunlardan biri Anglosakson liberal mo-

deli ve diğeri ise Fransa'nın siyasal Laicite'sidir. Ona göre bu iki sekülerleşme kuramı çerçevesinde birbirinden farklı dinsel, kültürel ve ulusal bağlamda sekülerizm çeşidinden bahsedilebilir. Ayrıca bunların dışında Türkiye ve Hindistan gibi Batının dışında yeralan ülkelerin de sekülerizm tecrübelerine değinir. Türkiye'de daha çok Fransız laisizmine benzer katı monolitik bir sekülerleşme tecrübesi uygulanmasına karşın Hindistan daha çoğulcu bir tecrübeyi pratiğe geçirmiştir. Türk ulus-devleti kuruluşunda sekülerizm cumhuriyetçi milliyetçiğin kurucu ideolojisi olmuştur. Birçok etnisitenin ve dinsel geleneğin bulunduğu Osmanlı mirasına karşı tektipleştirmeci bir işlev görmüştür. Hindistan'da ise sekülerizm, dinsel çoğulculuğun bir güvencesi olmuştur.

Göle'nin dikkatleri çektiği diğeri bir nokta, modernliğin ideolojisi ve sosyal bilimlerde büyük bir anlatı olan sekülerizmin hegemonyasını kaybetmesi ve dinsel ile olan eski sınırlarının bozulduğuna dair vurgusudur. Dinsel-seküler ayrımı devlet, kamusal alan ve benlik düzlemlerinde birbiriyle rekabet etmektedir. Sekülerizmin yalnızca devlet idaresinde değil bunun ötesinde ikinci boyutu olan kişinin kendisine dönük bir boyutunu da Göle belirtir. Göle'ye göre seküler benlik, giyinme şeklinden, kadın erkeğin birlikte sosyalleşmesine ve kamusal alanda yerine getirilmesi gereken bedensel pratiklere karşılık gelmektedir. Bugün Avrupa kamusal alanında Müslümanlar bağlamında dinsel sembollerden kaynaklı çeşitli tartışmalar gündemi uzun bir süre meşgul etmişti. Küreselleşmeyle birlikte gerçekleşen ulus aşırı göçler sonucunda Avrupa'da yapılan cami inşaatları, minarelerin uzunluğu gibi İslam'ın dinsel göstergeleri Avrupa kamuoyunda rahatsızlıklara yol açmaktadır. Ayrıca okullar, hastaneler, mezarlıklar, yüzme havuzları dinsel-seküler ayrımın problemli olduğu alanlar haline gelmektedir. Dolayısıyla Göle'ye göre, bu diyalektik süreç seküler-dinsel ayrılığını bozulmakla birlikte benlik, devlet ve kamusal alanda hem çatışma hem de yeni birleşimlere yol açmaktadır.

Nilüfer Göle, ikinci makalesi "Seküler Modernliğin Sorgulanışı" adlı çalışmasında, İslam'ın küreselleşme, kamusal alan ve toplumsal cinsiyet ile ilişkilerine değinmektedir. Göle'ye göre, İslam, -uluslaraası bir göç fenomeni - ister kamusal alan tartışmaları ve isterse terör eylemleri ile ilişkili olsun küresel bir konu haline gelmiştir. Avrupa'da İslam kamusal alanda görü-

nürlük talep etmenin yanı sıra İslam’ın Avrupa kamusunun oluşumuna katılması seküler modernliğin normlarına meydan okuyarak gerçekleşmektedir. Dolayısıyla ‘Kamusal İslam’ dinsel ile seküler arasındaki karşıtlıkları belirginsizleştirmekte, yeni birleşimleri beraberinde getirmektedir. İslami örtünme, feminizmle aynı zamansallığa sahip olsa da feminizmin normlarına karşıdır ve örtünme, seküler modernliğin aksine bir dişil kişiliği ve cinselliği Avrupa kamusal alanına taşımaktadır.

“Seküler İktidar Alanları: Medeniyet, Mekân ve Cinsellik” makalesinde, “İslam’ın Görünürlüğü” adlı çalışmasında Göle, İslam’ın son yirmi yıl içerisinde hem Müslüman toplumlarda hem de Avrupa toplumlarında kamusal mekânlarda yeni görünürlük biçimlerini edindiğini belirtmektedir. Yeni Müslüman orta sınıfların ortaya çıkışıyla birlikte, yeni mekânlar, piyasalar, yeni İslami dilsel üslûplar, bedensel ritüeller ve mekânsal pratiklerin ortaya çıkması seküler kamusal alanların sınır ve anlamlarını sarstığına dikkatleri çekmektedir. Ayrıca Merve Kavakçı olayını mikro çerçevede yorumlamaktadır. Kavakçı, potresinin diğer Müslüman kadınlar yönüyle temsili ama kendine özgü olduğunu vurgulayan Göle, Kavakçı’nın aldığı eğitimi, boşanması ve ABD’de yaşamasını diğer Müslüman kadınlardan ayırdığını ve seküler seçkinlere yaklaştırdığına değinir.

Bir diğer makalesi “Laiklik İle Avrupa İslamı Arasındaki Müzakere”nde Göle, Müslümanlarla ile Avrupalılar arasında gerçekleşen eş zamanlı yakınlaşmanın düşmanca bir ilişki biçimini doğurduğunu ve istenmemesine karşın kamusal kültürün dönüşümüne yol açtığına değinmektedir.

“Sanat, İslam ve Kamusal Kültür: Viyana’da “Türk Lokumu” makalesinde Göle, Alman Sanatçı Olaf Metzler tarafından yapılmış Turkish Delight (Türk Lokumu) adlı heykelle sergilenen başörtülü çıplak kadın temsiline sanat alanı üzerinden Müslüman göçmenler ve Avrupa kamusal alanı arasında ortaya çıkan farklılık ve karşıtlığı göstermeye çalışır. Göle’ye göre Avrupa kamusal alanının sınırlarını net olarak çizmek mümkün değildir. Kamusal alan belirli normlar, değerleri olan yerleşik bir yapı değil devam eden diyalektik bir süreçtir. Bu kamusal alan, etkileşim, karşılaşma, ihtilaf ile yeni bir örüntü, harita yaratmakta, Walter Benjamin’in deyişiyile bir takımyıldızı oluşturmaktadır. Dolayısıyla, Avrupa ile İslam arasında kamusal alan-

daki çarpışma ve etkileşim, birbirinden belli şeylerin ödünç alınmasıyla birlikte yeni takımyıldızlarını oluşturmaktadır.

Son bölümde Göle, “Avrupa’nın İslam ile İmtihanı: Hangi Gelecek?” makalesinde Türkiye’nin, Avrupa Birliği sürecini, Avrupa perspektifinin Türkiye’deki işleyişine ve Avrupa deneyimine yoğunlaşmaktadır. Göle, Türkiye’nin Avrupa demokrasilerine benzer alana yönelmesini dört somut örnek üzerinden ifade etmektedir. Birincisi, Türkiye siyasi sisteminde AKP gibi bir partinin iktidara gelişiyle gerçekleşen dönüşüm. İkincisi, Avrupa’da yaygın olarak benimsenen idamın kaldırılması, üçüncüsü 1 Mart 2003’te Meclis’te ABD’nin Irak saldırısının Türkiye üzerinden yapılmasının reddedilmesi. Dördüncüsü ise, bir tabu haline gelen Ermeni sorununa dönük olarak atılan olumlu adımlar.

Sonuç olarak, Avrupa’da yaşayan Müslümanlar ve İslam’ın kamusal alandaki görünülüğüyle ilgili çalışmalarıyla bilinen Nilüfer Göle’nin bütün kitaplarında olduğu gibi bu kitabı da okuyucuya günümüz sosyal olguların incelikli bir analizini sunmaktadır.